proLékaře.cz | 9.11.2026

Připomenutí profesora Karla Rašky

V listopadu 2017 uplynulo 30 let od úmrtí profesora MUDr. Karla Rašky, Dr.Sc. (17. 11. 1909–21. 11. 1987). Profesor Raška patří bezpochyby mezi nejvýznamnější představitele světového lékařství dvacátého století. Ve světě je znám především jako autor programu vymýcení pravých neštovic. Jako ředitel Divize nakažlivých nemocí Světové zdravotnické organizace (WHO) vypracoval novou koncepci programu vymýcení tohoto vysoce nakažlivého smrtícího onemocnění, která umožnila úspěšné dokončení eradikace této nemoci během 10 let.

Druhou zcela zásadní zásluhou profesora Rašky bylo začátkem šedesátých let minulého století vypracování metody epidemiologické bdělosti (surveillance), která byla přijata Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1968 jako základní metodický pilíř veřejného zdravotnictví.

Za druhé světové války byl aktivním účastníkem odboje. Na jejím konci vedl Českou pomocnou akci v Terezíně, která zlikvidovala jednu z největších epidemií skvrnitého tyfu v Evropě a zachránila tisíce životů vězňů v Malé pevnosti a Terezínském ghettu.

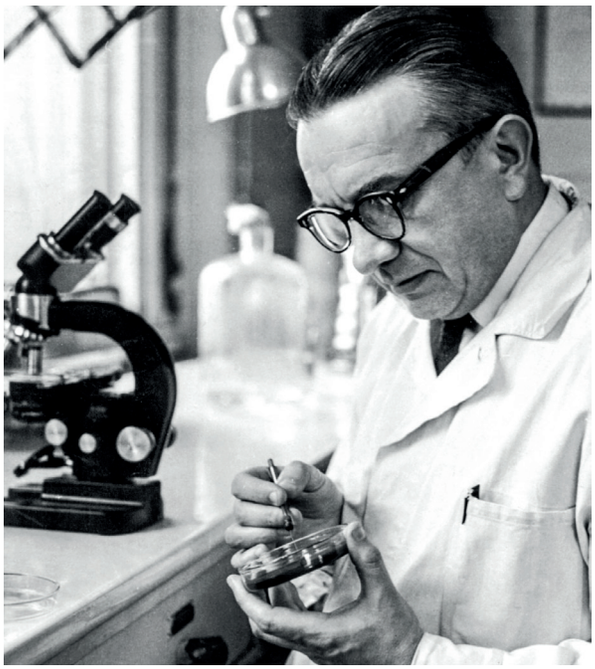
V roce 1949, kdy byl Státní zdravotní ústav reorganizován do pěti odborů, se stal prof. Raška vedoucím jeho třetího odboru pro mikrobiologii a epidemiologii a od r. 1953 se stal ředitelem samostatného Ústavu epidemiologie a mikrobiologie (ÚEM), předchůdce dnešního Centra epidemiologie a mikrobiologie SZÚ.

Období samostatného ÚEM trvalo do konce roku 1970, kdy došlo k integraci pod hlavičkou Institutu hygieny a epidemiologie. V té době, po návratu z WHO, začala i politická perzekuce prof. Rašky, vedená z tehdejšího Ministerstva zdravotnictví. To jej nakonec v r. 1972 donutilo odejít do penze. Prof. Karel Raška zemřel ve svých 78 letech, 21. listopadu 1987.

V Československu přispěl profesor Raška zásadním způsobem ke kontrole infekčních nemocí, založil moderní epidemiologickou službu, Národní referenční laboratoře pro řadu infekčních agens a také Národní transfuzní službu.

Po návratu ze svého působení ve WHO do vlasti byl profesor Raška československým normalizačním režimem násilně penzionován a aktivně pronásledován. V téže době svět jeho zásluhy oceňoval. Nejvýznamnější poctou je Jennerova medaile, kterou uděluje britská Královská lékařská společnost od roku 1895 (ne častěji než jednou za 5 let) za zcela mimořádné zásluhy o kontrolu infekčních nemocí. Profesor Raška byl jejím devatenáctým nositelem.

Profesor Raška vychoval řadu svých žáků, kteří naplňují a předávají dalším generacím jeho odkaz, vyjádřený v jeho učebnici Epidemiologie z roku 1952: „Surveillance znamená epidemiologické studium nemocí jako dynamického procesu, včetně ekologie původce nákazy, hostitele, rezervoárů a vektorů nákazy, jakož i studium zevních podmínek prostředí a všech mechanizmů, které se uplatňují v procesu šíření nákazy v rozsahu, v kterém se daná nákaza vyskytuje.“

Profesor Raška v šedesátých letech založil Společnost pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP a odborný časopis této společnosti: Epidemiologie, mikrobiologie, imunologie. Tato odborná společnost a Raškovi pokračovatelé se snaží v novodobé historii alespoň trochu napravit křivdy, kterých se prof. Raškovi dostalo v sedmdesátých letech. V Centru epidemiologie a mikrobiologie byla odhalena deska, připomínající práci prof. Rašky v SZÚ v letech 1939–1972. V roce 2009 bylo připomenuto 100 let od narození prof. Rašky sympoziem „Surveillance a budoucnost epidemiologie“, které organizovaly 1. LF KU, Společnost pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP ve spolupráci se SZÚ a 3. LF KU v Praze. V roce 2010, kdy svět vzpomínal 30. výročí vymýcení neštovic, uspořádala pražská kancelář WHO odbornou konferenci, výstavu „Smrt neštovic“ a tiskovou konferenci. Ve stejném roce byla na rodném domě prof. Rašky ve Strašíně na Šumavě odhalena pamětní deska, ve spolupráci Společnosti pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP, kanceláře WHO v ČR a obce Strašín. Od roku 2008 každoročně uděluje Společnost pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP Cenu profesora Karly Rašky svým členům za nejlepší odbornou publikaci v předchozím roce. Rovněž od roku 2008 výbor Společnosti pro epidemiologii a mikrobiologii ČLS JEP předkládá návrh na udělení státního vyznamenání prof. Karlu Raškovi in memoriam – předloženo čtyřikrát, bohužel bez úspěchu. V roce 2017 byl 6. Kongres klinické mikrobiologie, infekčních nemocí a epidemiologie (KMINE 2017) dedikován prof. Karlu Raškovi.

Odkaz prof. Karla Rašky je živý, nadčasový a bude pokračovat i v příštích generacích odborníků, kteří se zaměřili na boj s infekčními onemocněními.

Pavla Křížová, Petr Petráš
CEM, SZÚ

Po dohodě šéfredaktorů bude příspěvek otištěn i v časopise Zprávy Centra epidemiologie a mikrobiologie.